

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

יצא לאור בתאריך:
יט' אדר ב' ה'תשע"ו

פרשת שמיני

כותרת

ברכת כוהנים – כל אחד יכול

פרוייקט בחסות "משרד השלוחים"

הדברים על אחריות הכותב בלבד

פרשת שמיני

ברכת כוהנים – כל אחד יכול

השבוע למדתי שם חדש: לאנורד נימוי – שחקן קולנוע יהודי שנפטר לא-מכבר, שסימן ההיכר שלו היה תנועת יד לשלום ייחודית. הוא נהג לפרוש את אצבעותיו כפי שעושים הכוהנים בעת נשיאת כפיים (ברכת כוהנים).

ביהדות יש מצוות שהיהודים מקיימים בשמחה (שבת ק"ל, א), למשל: מצוות במילה. אף שהיא מצווה כואבת, בכל זאת אנו מארגנים מסיבה גדולה, אליה מגיעים בני המשפחה וידידים, והכול שרים ושמחים. אפשר לומר שמצוות ברכת כוהנים היא אחת המצוות האהובות בקרב יהודים. בשנת 1970, ישב יהודי ירושלמי על ספסל בכותל המערבי. אלה היו ימי מלחמת ההתשה, וראשו של הלה היה מלא במחשבות פסימיות על המצב הקשה של עם ישראל בארץ ישראל. עלה "מיום שנחרב בית-המקדש, אין יום שאין בו קללה". במחשבתו מאמר חז"ל ידוע: אבל אז הוא נזכר בהמשך דברי המדרש: "אמר רבי אחא, אם כן, בזכות מי אנו עומדים? בזכות ברכת כוהנים" (מדרש תהלים מזמור ז'). הדברים הללו עוררו בו לפתע תקווה. ברגע של הארה הוא חשב לעצמו, שאם לברכת כוהנים יש כוח עצום כל-כך, אז מדוע לא לנצל זאת? מה גם שמסופר בתנ"ך, שחזקיהו המלך, שחי לפני 2500 שנה בערך בארץ ישראל, ערך טקס בירושלים שבו בירכו הכוהנים את העם וברכתם התקבלה בשמים. מסופר שם: "ויקומו הכוהנים הלויים, ויברכו את העם, וישמע בקולם, ותבוא תפילתם למעון קדשו בשמים" (דברי הימים ב, ל בסופו). היהודי הירושלמי חשב בליבו, שאם ה'פטנט' הוכיח את עצמו בימי חזקיהו, למה שלא יעבוד גם היום? הוא האמין שברכת כוהנים המונית תזיז משהו למעלה לטובת עם ישראל. האיש החל לגלגל את הרעיון, והדביק אנשים רבים בהתלהבותו, עד שנמצאה עדות לכך ב'ספר חסידים'. שם כתוב, שלפני למעלה מאלף שנים, בימי הגאונים, הנהיג רב האי גאון תהלוכת כוהנים סביב הר הזיתים בירושלים במטרה להביא את המשיח. בספר הרוקח כתוב, ש"אם היו שלוש מאות כוהנים עומדים בהר הזיתים, היה בא המשיח".

ליותר מזה הוא לא היה זקוק. האיש החליט לארגן ברכת כוהנים המונית בכותל המערבי (הסמוך ונראה להר הזיתים), ולהביא לשם שלוש-מאות כוהנים. אם משיח לא יבוא, לפחות יפעל משהו חיובי למען עם ישראל.

התאריך נקבע ליום שלישי, ג' בכסלו תשל"א. בעוד שהוא עצמו חשש ששלוש-מאות זה מספר יומרני מידי, הרי שבפועל הגיעו מאות כוהנים, והמונים נהרו להתברך. ההתרגשות הציבורית הייתה עצומה.

מאז התפתחה המסורת, שפעמיים בשנה, בחול-המועד פסח ובחול-המועד סוכות, מתארגנת ברכת כוהנים המונית ואלפים באים – כוהנים וישראלים – לברך ולהתברך. בחול המועד האחרון, השתתפו עשרות אלפי יהודים ומאות רבות של כוהנים במעמד המיוחד.

מצוות ברכת כוהנים מופיעה בחומש בספר במדבר, פרשת נשא, וגם נאמרת בכל בוקר בברכות השחר. הקב"ה ציווה את משה שיאמר לאהרון אחיו: "כה תברכו את בני ישראל", והכתיב להם את המילים שבהן יברכו את העם, בשלושה פסוקים: "יברכך, יאר, ישא" (במדבר ו, כב-כז). איך בדיוק, ובאיזו צורה, מעניקים את הברכה הזו? על כך אנו למדים בחומש ויקרא בפרשת שמיני, שבה מסופר על 'חנוכת המשכן'. התורה מספרת: "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם" (ויקרא ט"ו, כ"ב). ורש"י מיד מוסיף שהוא בירך אותם ב"ברכת כוהנים", ומכאן אנו למדים שהכהן צריך לברך את העם "בנשיאת כפיים": הכוהנים עומדים ופניהם כלפי העם. תמיד שליה הציבור, החזן, עומד כשפניו לארון הקודש כי הוא מתפלל בשם העם לקב"ה, אבל בברכת כוהנים, הללו מברכים את העם בשמו של הקב"ה, וזה צריך להיעשות "פנים בפנים". הם פורשים את ידיהם כלפי העם, ומברכים.

הושטת הידיים כלפי העם מופיעה בתורה. מה שלא כתוב במפורש, זו הצורה שבה הכוהנים פורסים את אצבעותיהם, דהיינו הצורה שבה הם מְפַסְקִים את האצבעות. הטכניקה הזו לא כתובה לא בתורה ולא בתלמוד, אלא מנהג שעבר אצל הכוהנים מדור לדור, מאב לבן. הראשון שכותב על כך הוא הרא"ש, שחי בספרד לפני 750 שנה, והוא גם מביא את הסיבה לכך. הוא כותב: "ומה שחולקין אצבעותיהן, זהו לפי המדרש 'מציץ מן החרכים', ששכינה למעלה מראשיהן ומציץ מבין

חרכי אצבעותיהם, ומכוונים לעשות ה' אווירים בין שתי אצבעות לשתי אצבעות... לקיים מציץ מן ה' חרכים" (רא"ש מגילה פ"ג, סימן כ"א).

הרא"ש אומר שזה מיוסד על המדרש שעוסק בפסוק בשיר-השירים "מציץ מן החרכים", שכאשר הכוהנים מברכים את ישראל, השכינה נמצאת מעל ראשיהם ו'מציצה' לעברם מבין להאצבעות המפוסקות של הכוהנים שמסמלות את החרכים שדרכם השכינה מציצה.

לפני כמה שנים התראיין השחקן לאונרד נימוי, ונשאל מדוע בחר בסימן הזה ומה ההיסטוריה שעומדת מאחוריו. הוא סיפר שנולד למשפחה אורתודוקסית, והלך לבית-הכנסת יחד עם אביו, סבו ואחיו. ואז הוא ראה חמישה או שישה אנשים עולים על הבימה, כשפניהם לקהל והטלית מוטלת מעל פניהם ומכסה אותם כליל, והם התחילו לזמר ניגון כלשהו. אביו הזהיר אותו שלא יביט לעברם. כל המתפללים כיסו את פניהם, והנה הוא שמע את הניגון המוזר מתנגן בקצב לא-אחיד, כאילו כל אחד שר לעצמו.

לפתע החזן הכריז: "יברכה!". קבוצת הכוהנים ענתה אחריו. "השם!" – ושוב כמו הד שיננו הכוהנים את המילה. "וישמך!" – "וישמך". כילד, הטקס הזה הפחיד אותו מאוד. הוא הבין שמשוהו רציני קורה כאן וסקרנות גאתה בליבו. הוא לא הצליח להתאפק, והעז להסיט את הטלית של אביו שכיסתה גם את פניו, והביט לעבר הכוהנים. ואז הוא ראה את ידי המתפללים מושטות לעבר המתפללים, ואצבעותיהם פרושות בצורה מיוחדת. המחזה נחרט בליבו. בראיון המשיך נימוי להסביר את משמעות התנועה הזו, המזכירה את האות ש', והיא גם האות הראשונה של שם השם ש.ד.י שמופיעה על גב המזוזה. זו גם האות הפותחת של המילה שכינה, המציצה מבין החרכים, וגם של המילה שלום, החותמת את ברכת כוהנים. שנים רבות חלפו, והוא למד מדוע אביו אסר עליו להסתכל על הכוהנים. השכינה, כך הבין, שורה על הכוהנים בשעת הברכה, ולכן אין להביט לעברם. דבר דומה אנו מוצאים בסיפור משה והסנה. כאשר הקב"ה התגלה אל משה בסנה, כתוב בתורה: "ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים" (שמות ג, ו).

נוסף על כך, רש"י כותב במסכת מגילה: "המסתכל בכהנים בשעה שנושאים את כפיהן, עיניו כהות, לפי שהשכינה שורה על ידיהן" (מגילה כ"ד, ב – רש"י).

הרבי אומר שלא צריך להיות כוהן כדי לברך את עם ישראל, אלא כל יהודי יכול וצריך לברך יהודי אחר, ואם הוא רוצה לברך את חברו, אין הוא צריך לחכות עד שילמד לפסק את אצבעותיו כדרך הכוהנים אלא הוא יכול לומר את אותה הברכה שהכוהנים אומרים כשהם על הדוכן, ובשכר זה הקב"ה יברך אותו "ואני אברכם" (התוועדויות תשד"מ ח"א, עמ' 317).

וכמו שאותו שחקן לימד את כל העולם שצריך לברך אחד את השני, וכשהוא היה יוצר את הצורה הזאת באצבעותיו הוא היה מאחל:

"Live long and prosper" = תאריך ימים ותשגשג".